

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความร่วมมือและอำนวยความสะดวกจาก คุณศรีสุดา ประยูรหงส์ , คุณวารยา คงชีพ , คุณชมพูนุช สะริมาน , คุณปัญญา อุดมสวัสดิ์ , คุณบุญเลิศ มโนเวชพันธ์ , คุณชิตชล คงศรี , คุณทรงพล ทับทิมทอง ขอขอบคุณ ไอซ์ อู๋ย บิว กลุ่มนักศึกษาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เพื่องานสถาปัตยกรรมชั้นปี 4 ที่ช่วยในเรื่องการเก็บกลุ่มตัวอย่างและรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล และสุดท้ายขอขอบคุณ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่สนับสนุนทุนในการวิจัยครั้งนี้

วินัย หมั่นคดิธรรม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์งานวิจัย	2
1.3 ขอบเขตงานวิจัย	3
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์	4
1.6 ระยะเวลาในการทำวิจัย	5
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	7
2.1.1 ความเป็นมา	7
2.1.2 หลักสูตรการศึกษา	10
2.1.2.1 ระดับปริญญาตรี	10
2.1.2.2 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ / ปริญญาโท	13
2.1.2.2 ระดับปริญญาเอก	15
2.1.3 เชื่อมเครื่องหมายและตรามหาวิทยาลัย	16
2.1.4 ผังแม่บทของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	16
2.1.4.1 เขตพื้นที่ 1	16

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.1.4.2 เขตพื้นที่ 2	17
2.1.4.3 เขตพื้นที่ 3	17
2.1.4.4 เขตพื้นที่ 4	17
2.1.4.5 เขตพื้นที่ 5	18
2.2 ข้อมูลอาคารโบราณภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	20
2.2.1 อาคารค่านักศึฟงษ์ประไพ	20
2.2.2 อาคารค่านักจุฬารัตนาภรณ์	21
2.2.3 อาคารค่านักอาทรพิพยนิवास	22
2.2.4 อาคารค่านักเอื้อนอาชวีแถมถวัลย์	23
2.3 ข้อมูลการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	24
2.3.1 ระดับการอนุรักษ์	24
2.3.1.1 การป้องกันการเสื่อมสภาพ (Protection)	24
2.3.1.2 การรักษาให้คงสภาพ (Preservation)	25
2.3.1.3 การบูรณปฏิสังขรณ์ (Restoration)	26
2.3.2 แนวคิดของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	27
2.3.2.1 แนวทางการอนุรักษ์สำหรับโบราณสถานที่ยังมีการใช้	27
2.3.2.2 แนวคิดด้านเทคนิคการอนุรักษ์	29
2.3.3 การบูรณะอาคาร และปรับเปลี่ยนเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่	29
2.3.3.1 ขั้นตอนการบูรณะอาคาร และปรับเปลี่ยนการใช้สอย	30
2.3.4 การประเมินการใช้อาคาร	31
2.3.4.1 ความจำเป็นของการประเมินสภาพแวดล้อม	31
2.3.4.2 ประเภทของการประเมินอาคาร	32

งานอยู่

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.3.4.3 กระบวนการประเมินสภาพแวดล้อมอาคาร	33
2.3.4.4 เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจข้อมูล	35
2.4 การวิเคราะห์โบราณสถานเชิงวิศวกรรม	35
2.4.1 สำรวจพื้นที่เบื้องต้น	35
2.4.2 การสำรวจการระบายน้ำ	36
2.4.3 การสำรวจการถ่ายเทอากาศ	36
2.4.4 การเสริมเสถียรภาพหรือการเสริมกำลัง	36
2.4.4.1 ปรับปรุงระบบฐานราก	36
2.4.4.2 การยึดองค์อาคารหรือชิ้นส่วนอาคาร	36
2.4.4.3 การค้ำยัน หรือผูกมัด	36
2.4.4.4 การรื้อถอน และประกอบเข้าใหม่	36
2.4.4.5 การเสริมแรงด้วยของค์อาคาร หรือโครงข้อแข็ง	37
2.4.4.6 การเปลี่ยน หรือทดแทนวัสดุเดิมด้วยวัสดุใหม่	37
บทที่ 3 การศึกษาข้อมูล และสำรวจอาคารกรณีศึกษา	
3.1 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ (THE NATIONAL GALLERY)	38
3.1.1 ความเป็นมา	38
3.1.2 คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดี	40
3.1.3 คุณค่าด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม	41
3.1.4 คุณค่าด้านสังคมและเศรษฐกิจ	43
3.1.5 สภาพอาคารก่อนและหลังการบูรณะ	43
3.2 พิพิธภัณฑ์ธนาคารแห่งประเทศไทย ตำนานใหญ่วังบางขุนพรหม	48
3.2.1 ความเป็นมา	48
3.2.2 คุณค่าด้านประวัติศาสตร์และ โบราณคดี	48
3.2.3 คุณค่าด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม	49
3.2.4 คุณค่าด้านสังคมและเศรษฐกิจ	52
3.2.5 สภาพอาคารก่อนและหลังการบูรณะ	52

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 ลักษณะทางกายภาพและสถาปัตยกรรมโบราณสถาน ตำแหน่ง 4 หลัง	57
4.2 การสร้างภาพต้นแบบจำลองเพื่อการออกแบบและบูรณะโบราณสถาน	58
4.2.1 อาคารศิวพงษ์ประไพ : แพทย์แผนไทย	58
4.2.1.1 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม	58
4.2.2 อาคารจุฬารัตนาภรณ์ : พิพิธภัณฑสถาน	60
4.2.2.1 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม	60
4.2.3 อาคารอาทรทิพย์นิवास : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร	62
รัตนโกสินทร์	
4.2.3.1 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม	62
4.2.4 อาคารเอื้อนอาชวีแถมถวัลย์ : พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพฯ	64
รัตนโกสินทร์	
4.2.4.1 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม	64
บทที่ 5 สรุปรายงานการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
5.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน และการสรุปผลการวิจัย	66
5.1.1 รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น	66
5.1.2 ขั้นตอนการสำรวจ	67
5.1.3 สรุปผลการวิจัย	67
5.2 สรุปปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	68
5.2.1 อุปสรรคจากการสำรวจอาคารเพื่อเก็บรายละเอียด	68
5.2.2 อุปสรรคจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง	68
5.2.3 การจำลองภาพต้นแบบ	68
5.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	68
ประวัติผู้วิจัย	69
รายการอ้างอิง	71

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงเข็มเครื่องหมายและตรามหาวิทยาลัย	16
2.2 แสดงแผนที่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	19
2.3 อาคารตึกคหบดีประไพ	20
2.4 อาคารตึกจุฬารัตนาภรณ์	21
2.5 อาคารตึกอาทรทิพย์นิवास	22
2.6 อาคารตึกเอื้ออาศว์แถมถวัลย์	23
3.1 อาคาร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ (THE NATIONAL GALLERY)	39
3.2 แสดงการอาคารสองชั้นส่วนหน้าเป็นหลังคาทรงปั้นหยามุมชั้นและมีชายคาสั้น	42
3.3 แสดงกรอบบานหน้าต่างตกแต่งด้วยปูนปั้นเป็นซุ้มวงโค้งและเสาหลอกแบบโรมัน	43
3.4 สภาพอาคารก่อนการบูรณะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ เรียงลำดับจากบนลงล่าง คือ ด้านหลังอาคาร 2 ชั้นส่วนหน้า อาคารหลอม และกลิ้ง อาคาร โรงรีด	44
3.5 สภาพอาคารก่อนการบูรณะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ เรียงลำดับจากบนลง ล่าง คือ อาคารพัสดุตีตรา ภายในอาคารไล่ตัว ภายนอกอาคารไล่ตัว	45
3.6 สภาพอาคารก่อนการบูรณะเป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ เรียงลำดับจากบนลง ล่าง คือ อาคาร โรงหลอม แท็งค์น้ำกลางที่ว่างอาคาร อาคารชั่วคราวตั้งอยู่ที่ฐานแท็งค์น้ำ	46
3.7 สภาพอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ ภายนอกหลังจากการบูรณะ	47
3.8 สภาพอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ ภายในหลังจากการบูรณะ	48
3.9 ภาพแสดงผนังเสาที่มีลักษณะเสาชนิดต่างๆ และ โถงทางเดินภายใน	50
3.10 ภาพแสดงหน้าต่างลักษณะต่างๆที่ปรากฏภายใน ว่างบางขุนพรหม	51
3.11 ภาพถ่ายในอดีตแสดงด้านหน้าอาคารตึกใหญ่ ว่างบางขุนพรหม	53

3.12 ภาพถ่ายทางอากาศวังบางขุนพรหมครั้งอดีต ก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง	54
3.13 สภาพอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชวังบางขุนพรหม ภายนอกหลังการบูรณะ	55
3.14 สภาพอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชวังบางขุนพรหม ภายในและทางเดิน หลังจากการบูรณะ	56
4.1 แปลนพื้นที่ 1,2 อาคารศศิพงษ์ประไพ	58
4.2 รูปด้าน 1,2,3,4 อาคารศศิพงษ์ประไพ	59
4.3 ภาพจำลองอาคารศศิพงษ์ประไพภายนอก	59
4.4 ภาพจำลองการตกแต่งภายในอาคารศศิพงษ์ประไพ	60
4.5 แปลนพื้นที่ใต้ดิน แปลนพื้นที่ 1,2 อาคารจุฑารัตนาภรณ์	60
4.6 รูปด้าน 1,2,3,4 อาคารจุฑารัตนาภรณ์	61
4.7 ภาพจำลองอาคารจุฑารัตนาภรณ์ภายนอก	62
4.8 ภาพจำลองการตกแต่งภายในอาคารจุฑารัตนาภรณ์	62
4.9 แปลนพื้นที่ใต้ดิน แปลนพื้นที่ 1,2 อาคารอาทรทิพยนิवास	63
4.10 รูปด้าน 1,2,3,4 อาคารอาทรทิพยนิवास	63
4.11 ภาพจำลองอาคารจุฑารัตนาภรณ์ภายนอก	63
4.12 ภาพจำลองการตกแต่งภายในอาคารจุฑารัตนาภรณ์	64
4.13 แปลนพื้นที่ใต้ดิน แปลนพื้นที่ 1,2 อาคารเอื้อนอาชวีแถมถวัลย์	64
4.14 รูปด้าน 1,2,3,4 อาคารเอื้อนอาชวีแถมถวัลย์	65
4.15 ภาพจำลองอาคารเอื้อนอาชวีแถมถวัลย์ภายนอก	65
4.16 ภาพจำลองการตกแต่งภายในอาคารเอื้อนอาชวีแถมถวัลย์	66

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	แสดงแผนการทำงาน	5
1.2	กิจกรรมและระยะเวลาที่สัมพันธ์กับงบประมาณ	5

คำนำ

โครงการ การศึกษา แนวทางการออกแบบและการบูรณะโบราณสถานเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ กรณีศึกษา : อาคารศตวรรษที่ประไพ อาคารจุฬารัตนาภรณ์ อาคารอาทรทิพย์ นิवास และอาคารเอื้อนอาชัวแถมถวัลย์ (THE STUDY GUIDELINES FOR DESIGNS AND HISTORICAL BUILDING RENOVATIONS : CASE STUDIES OF SASI PONGPRAPAI BUILDING, JUTHA RATTANAPORN BUILDING, ATHRON TIPNIVAS BUILDING AND AOUNARCH TAMTAWAN BUILDING.) ฉบับนี้เป็นงานวิจัยที่ ต้องการศึกษานโยบายการออกแบบและการบูรณะโบราณสถานเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ว่าแนวทางในการออกแบบและบูรณะนั้นมีทิศทางขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และความเป็นไปได้ในการคงอยู่ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเหล่านั้น ไม่ให้เกิดการสูญเสียชีวิตหรือสูญหายไป เพื่อนำสิ่งที่ศึกษาเหล่านี้มาเป็นหลักแนวทางในการดำเนินการออกแบบ บูรณะ โบราณสถานอื่นๆต่อไป

ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาและปรับปรุงข้อมูล ในส่วนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น นั้นผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ รวบรวม เฉพาะข้อมูลที่เป็นส่วนสำคัญซึ่งสามารถนำไปเป็นฐานข้อมูลเชิงทฤษฎีในการ ออกแบบและบูรณะโบราณสถานได้โดยคำนึงถึงการคงอยู่ซึ่งสถาปัตยกรรมดั้งเดิมไม่ให้เลือนหายไป ตั้งแต่ประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรมที่เกิดขึ้น ไปจนถึงการก่อสร้างงานสถาปัตยกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย อีกทั้งยังส่งเสริม นโยบายการพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ให้เป็นศูนย์กลางแห่งศิลปวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์อีกด้วย

ท้ายสุดนี้ผู้วิจัยหวังว่าข้อมูลต่าง ๆ ในงานวิจัยฉบับนี้คงเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาแนวทางการออกแบบ บูรณะโบราณสถาน ใน ภายภาคหน้าและหากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัยขออภัยขอรับเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

วินัย หมั่นคิธรรม